


H Swä-
tryck

hly Svén
1894

Vattenpass och 

 Skönhetslinier


eller

Karl Svergesons Stockholmsbesök år 1909

Teckning

af


Gert Holm

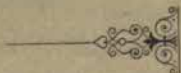

Stockholm 1894,
Körsnens Boktryckeri-Aktiebolag.



B 59/1959

H Småtryck

Vattenpass och 

 Skönhetslinier

eller

Karl Svergesons Stockholmsbesök år 1909

Teckning

af

Gert Holm.

Stockholm 1894,
Ködersners Boktryckeri-Aktiebolag.

Vattenpass och
Skönhetslinier

Karl Svergers Stockholmsbesök år 1803

Teknisk

Gen. Holm



vid 10-tiden en vacker, lyckligtvis icke alltför solig juliförmiddag år 1909 syntes prokuristen Erik Hufvudstadius med spänstig och elegant hållning styra stegen mot Stockholms centralstation. Alla människor kände igen Erik Hufvudstadius, det kunde man se på deras miner, som mötte honom. Han var en 40 års man och sedan ett årtionde tillbaka den främste ledaren af alla större sporttillställningar, ehuru han icke hörde till den äldsta uppsättningen af stockholmske idrottsmän. Han var ingen älskare af öfverdrifter, det hade han visat genom anordnandet af de måttfulla, nationella täflingar ute vid Saltsjöbaden, som först bragt detta ställe riktigt i flor. I de intelligenta dragen kunde man läsa, att Hufvudstadius, trots en viss anstrykning af fadd korrekthet, äfven andligen var en verkligt bildad man. Också hade han ända från ungdomsåldern dagligen omsorgsfullt studerat, om icke annat, så åtminstone tidningarna.

Han skulle vid stationen mottaga den med honom jämnåriga landtbrukaren Karl Svergeson från Ångermanland, son till en känd riksdagsman på 1880-talet, och han hade, enligt hvad han lofvat en gemensam, för tillfället bortrest vän, gjort sig ledig för dagen för att blifva resenärens ciceron, ehuru han ej personligen kände honom.

Nåja, detta var ju mindre underligt, det måste han medgifva för sig själf, ehuru han annars hade en viss pretention på att vara bekant med folk. Svergeson hade aldrig varit i Stockholm förr.

Men hvilken sida af sitt ciceronskap skulle han mest lägga an på? Skulle han våga visa honom de förnämsta platsernas och palatsernas belägenhet? Vål hade vännen förklarar, att Svergeson utöfver studentexamen blott egde en ofullständig själfbildning, inhemrad ur det något gammalmodiga bibliotek, fadern efterlemnad; men i alla fall, tänk, om ångermanlänningen skulle märka . . .!

Här afbröt han sin tankegång med en knyck på nacken. »Bah», utropade han halfhögt, »det är ju i alla fall omöjligt att dölja!»

Men nu var han framme vid bangården, och i det samma kom tåget. Han fann med lätthet sin man, kappsäcken slungades åt slafven från hotell Rydberg, där Svergeson bestämt sig för att bo, och så gåfvo de sig å väg till hotellet till fots, ty den främmande ville riktigt se sig omkring från början, sade han.

Och nu bekände han hvad som särskildt skulle roa honom att se: vackra, med omgifningen harmonierande byggnader bland höga löfträd med mörk, saftig grönska, en sådan där grönska, som man endast hade här nere i södra Sverge.

Hufvudstadius baxnade, men fann sig efter ett ögonblick.

»Man måste preparera i tid», tänkte han och omtalade, att på 1880-talet funnits en öfverintendent vid namn Slettervall, som i instruktionen för rikets arkitekter infört den bestämmelse, att träd ej finge finnas framför byggnader, i synnerhet ej framför större slott, enär äfven träd skydde. Också hade man, fortsatte han, här i Stockholm huggit ned allt hvad huggas kunde, i synnerhet i Logården. Så hade man gjort äfven vid Carlberg och å andra ställen i stadens närhet. Endast längre ut på bondlandet vore man ännu

gammalmodig, såsom t. ex. den högkonservative egaren af Sko slott, hvilken fortfarande lät en rad popplar och lindar stå och skräpa framför den vackra, vitglänsande fasaden åt sjösidan. Herr Svergeson finge icke vara orimlig i sina fordringar, utan måste bestämma sig för att se antingen det ena eller det andra.

Svergeson fann nu bäst att upptaga ett annat samtalsämne och anmärkte, hur mycken tid man vunne genom att från alla delar af riket kunna resa till Stockholm på järnväg i stället för med de söliga ångbåtarna, hvilka ju kunde sägas numera vara till endast för godstrafik.

»Så att det här är väl den egentliga entrén till den centrala delen af Stockholm, tänker jag», tillade han.

»Ja», svarade Hufvudstadius, icke utan en viss oro, »både om sommarn och vintern».

De båda herrarne hade nu kommit mot södra ändan af Vasagatans vestra gångbana, då Svergeson tvärt stannade och hänryckt utbrast: »Nej, men se! där är ju en hel ståtlig stad uppe vid horisonten, på andra sidan om den där lilla trolska holmen!»

Hufvudstadius rätade på sig af stolthet.

»Ja, det är Söder», sade han, »och den där höga byggnaden är Mosebacke och kyrkan är Katarina kyrka. Man ser dem genom Riddarholmskanalen öfver holmen, och den heter Strömsborg». »Ja, ja», tillade han litet skyggt, »det var en gång nära att all denna härligheten gått förlorad. Holmen egdes ännu på 1890-talet af byggmästaren Tåtman. Godt hufvud på karl, det erkände alla redan då, och godt hjärta med, det har man kommit underfund med efteråt. Men envis var han, och olyckligtvis hade en arkitekt af Slettervallska skolan inbillat honom, att han borde proppa igen Riddarholmskanalen genom att plantera ett fyra

våningars hus på holmen i stället för den där originella, hundraåriga kransen af tuktade lindar, som ni ser. Kungen hade till och med lofvat att hålla tal vid husets invigning, men så kom år 1894, då Nya Dagligt Allehanda uppeggade arbetarne mot stadsfullmäktige, så att de vägrade att arbeta åt någon stadsfullmäktig, och Tätman var stadsfullmäktig. Året därpå var Tätman den förste, som angreps af den då för första gången i Stockholm uppträdande mecenatsbacillen. 'Det gröna är godt för ögonen', sa' han. 'Detta har hittills blott varit en Andersensk* saga, men nu skall det ta mig fan bli sanning för all framtid', sa' han. Och så donerade han holmen till Stockholms stad med det uttryckliga vilkor, att den skulle hållas riktigt grön, och att där inte fick göras musik och inte täras annat än läskedrycker. Och nu är holmen om sommarn ett förtjusande tillhåll för stillsamt folk, i synnerhet för äldre fruntimmer i staden mellan broarna, sådana som inte orka gå så långt och inte ha råd att åka.»

»Blef Tätman dödligt angripen af den där mecenatsbacillen, eftersom han skänkte bort på det där viset?» frågade Svergeson.

»Åhnej», svarade Hufvudstadius, »gubben Tätman tål vid mycket i den vägen, han fick flera häftiga recidiv, men han lefver än och är nu Stockholms kanske mest populära personlighet. Han tycker, att det är allra trefligast att redan i lefvande lifvet njuta af medvetandet om allt det goda och sköna, han åstadkommit för hufvudstaden».

Den afbrutna vandringen återtog nu, under det Hufvudstadius fäste sin följeslagares uppmärksamhet på den snedt framför dem skymtande bortre ändan af Vasabron.

* Skall naturligtvis vara *Anderssonsk*, men i manuskriptet står verkliga *Andersensk*.
(Not af sätaren.)

»Jaså», sade denne, »ja då ska vi bums få se slottet. Jag mins mycket väl från de gamla fotografiska vyer öfver Stockholm, som ligga där hemma efter min far, att man redan vid Vasabrons norra ända ser slottet och stora lum-miga trädkronor, aftecknande sig mot detta. De finnas väl kvar, tänker jag, ty förr var det ju många hus på den gamla Helgeandsholmen, men nu är det bara två.»

Han hade i ifvern alldeles förgätit hvad Hufvudstadius strax förut berättat om den Slettervallska instruktionen.

Hufvudstadius teg ett ögonblick.

»Det är nästan genare till Rydberg att gå den här vägen, Karduansmakaregatan», yttrade han därefter med bråd-ska, »och, enligt hvad Slettervall antages ha upptäckt i Nicodemus Tessins efterlemnade, papper, bör slottet egent-ligen ses endast rätt framifrån, sedan man passerat linien, den där skönhetslinien, som alltid skall finnas framför slotts-byggnader. Den komma vi emellertid inte till förr än vid Rydberg.»

»För resten är stenläggningen ännu inte riktigt färdig på den öppna plats, där Ramlerska huset vid Röda bodarne stått», tillade han och drog nästan med våld sin följeslagare öfver Vasagatan in på Karduansmakaregatan.

Svergeson hade på läppen att säga honom rent ut, att hade han kostat på sig en resa till rikets hufvudstad, så ville han se kungens slott, och det så snart som möjligt. Men så kom han att tänka på, att han borde vara höflig, fastän han var norrlänning, och så började han fundera på hvad skönhetslinie kunde vara, han kunde icke minnas, att det stod något därom i Dietrichsons »Det skönas värld».

Hufvudstadius drog en suck af lättnad och egnade i hast en tacksam tanke åt sin tillfällige räddare, salig gub-ben Ramler. Och så började han berätta, hurusom denne

varit en rik juvelerare och egare till en hoppceirkus vid Berzelii park, där världens bästa hoppare uppträdt. Han hade haft ett stort hus så där söder om den byggnad, de nu passerade och hvilken egentligen var generalpostdirektörens boställshus, men i senare tid mot all rättvisa och billighet förvandlats till posthus. Ramler hade också blifvit angripen af mecenatsbacillen år 1895, men hans natur hade varit stark, han hade endast haft lindriga symtom och sjukdomen hade snart gått öfver. Vid hans död för några år sedan hade man emellertid hittat ett gammalt testamente från nämnda år, hvilket gjort staden till egare af den där Ramlerska tomten såsom en öppen plats till Rödbodtorgets utvidgning, så snart en del andra donationer utgått. Det hade dröjt litet om med tillträdet, ty Ramler hade varit kommandör af Portugisiska Christiorden och därför hade auktionerna å hans kvarlätenskap inte kunnat få hållas nordligare än i Köln.

Svergeson frågade nu, om man visste, huru det kom sig, att mecenatsbacillen uppträdt först efter det riksbyggnaderna å Helgeandsholmen blifvit på allvar beslutade, och om man inte sparat den t. ex. i det gamla staldammet dessförinnan.

Jo, svarade Hufvudstadius, det hade man nog, men det hade befunnits vara endast den menlösa, s. k. platoniska mecenatsbacillen.

Nu vore de emellertid anlända till ort och ställe, sade han. I detsamma kom Rydbergs största omnibus körande från stationen och stannade vid hotellets port. Svergeson, hvars blick stängdes af vagnen, glömde både bacillen och skönhetslinien och slottet själf. Han lagade, som en praktisk karl, att han fick sin kappsäck, samt installerade sig i ett billigt rum åt Jakobsgratan. Sedan han därefter bjudit

sin ciceron på frukost i restauranten, gingo de in i lilla kaféet åt Gustaf Adolfs torg och satte sig att taga en kopp kaffe vid fönstret närmast porten. Hufvudstadius rekvirerade äfven två tomma likörglas. Han upplyste resenären, att det nu vore lokalförbud mot rusdrycker här i Stockholm, d. v. s. de finge inte säljas på lokaler, men man finge ta en plunta med sig, om man ville. Alla rangerade karlar plägade därför städse gå med en sådan på sig, och alla skräddare i staden satte numera pluntfickor på rockarna, ja äfven på landet förstode sockenskräddarne sig på att sätta sådana på sina riksdagsmäns vinterrockar.

Hufvudstadius framtog sin plunta, och som den andre förklarade sig i egenskap af norrlänning älska kaffe och icke förakta kognak, var allt snart i förtroligaste skick. Svergeson undrade om de inte vore släkt och om de inte kunde bli bröder. Jo, det tackade Hufvudstadius så mycket för, men släktskapen vore tyvärr litet omtvistad. Det vill säga, den vore från ett håll förnekad, och allt, som är förnekadt, är obevisadt. Det förhölle sig visserligen så, att »Svenska Ättartal» i alla tider framställt familjerna Svergeson och Hufvudstadius såsom mycket nära besläktade med hvarandra, men år 1894 hade en släktsforskare vid namn Mittander förklaradt, att detta var ett misstag. Mittander hade för öfrigt varit en mycket märkvärdig man, egentligen manufakturhandlande och öfvertyrann för köpmankåren i Göteborg, men också riksbyggmästare och ledamot af Första kammaren, det han ännu vore. Han hade skött tre mycket pålitliga tulltidningar på en gång, det hade i allmänhet gått så, att folk fått intrycket af att det var bra smordt, och i ömtåligare frågor hade han linckat* sig fram,

* I manuskriptet står verkligen *linckat*.

(Not af sättaren.)

så godt han kunnat. Enligt hvad Mittander uppgifvit i alla tre tidningarna, vore de båda familjerna icke befryndade. Att det vore sant, det trodde Hufvudstadius i själfva verket ingalunda, men »säkert är, att det står tryckt», slutade han.

»Ja, visst står det tryckt»,* utropade Svergeson, »och så», tillade han, »måste det gifvetvis vara, då ju åskådaren har ett sådant hus som riksdagshuset på närmare håll än slottet».

Han trodde, att hans nye bror talade om slottet. Han hade försjunkit i betraktande af detta och af det flankerande riksdagshuset och därför ej tillräckligt uppfattat talet om Mittander. Nu började han i stället själf tala. Han förklarade på det bestämdaste, att slottet från denna sida, hur vackert det än var, dock egentligen gjorde intrycket af en stor skylt, och han beklagade, att han icke ur farsgubbens samling där hemma tagit med sig en gammal fotografi från just detta håll, på hvilken man knappt såg något annat än två skyltar, en stor, nämligen slottets fasad, och en liten, på hvilken det stod »Ayala sec». Mindes Hufvudstadius Ayala sec?

Jo, det gjorde han.

Svergeson frågade nu Hufvudstadius, om denne någonsin läst Runebergs Nadeschda, om han kom i håg hur Rysslands moder kejsarinnan Katarina bedrog sig, då hon från Natalia Feodorownas slott vid Wolga såg dessa nejdens vackra landtmannahyddor, som vid närmare påseende befunnos vara endast målade skärmar. Nej, bästa utsikten mot en fri byggnad måste vara den, då man ser två sidor

* Ja, det står verkligen *tryckt*, men borde det inte i stället fått stå *tryggt*?

(Not af sättaren).

och sålunda får intrycket af något fylligt. På den satsen ville han lefva och dö.

Han hade talat sig riktigt varm. Hufvudstadius sökte lugna honom.

»Min bästa Svergeson», sade han, »du tar då också i så hett. Men det beror på, att du inte känner till den kombinerade Tessin—Slettervallska generalplanen. Den är fin, må du tro. Du talar om ensidighet, och här föreligger verkligen ännu så länge en ensidighet, fast inte så, som du menar. Du ser här, hurusom riksdagshuset bildar en kompletterande, harmonisk, ädel afslutning af slottsbyggnaden åt högra sidan i öfverensstämmelse med skönhetslinien här ifrån Rydberg». »Den så kallade tyska profryttarlinien», tillade han tyst för sig själf. »Men åt den venstra sidan», fortsatte han, »är det en stor glugg mellan operahuset och slottet, där utåt strömmen till, och gluggar äro alldeles förbjudna i den nutida arkitekturen. Slettervall och Mittander, som äro riksdagshusets främste skapare, tänkte också redan från början stoppa till denna, men pengarna räckte inte. Nu har Mittander en ny motion klar, för den händelse det gamla »nya systemet» kommer till makten igen. Det behöfs bara en aldrig så liten tullförhöjning, menar han. Byggnadsplanen är följande. Från ingången här på Rydberg drages en skönhetslinie till yttersta hörnet af slottets nordöstra flygel. Hitom denna linie får ingenting byggas, men där bakom skall det fullbyggas, utefter hela linien, såsom man säger. Det går mycket lätt. Riksdagen måste ha nära till alla de förvaltande embetsverken, och därför bygger man helt enkelt för dessa ett hus från operans hörn till Logårdstrappan, där borta midt för slottets östra sida. På det sättet vinner man en harmonisk afslutning äfven åt det hållet».

»Men detta är ju ren fyllerigalenskap», invände Svergeson, »hvert skall då Mälarevattnet ta vägen?»

»Jo, det får gå tillbaks igen, det gör det ju redan vid så kallad uppsjö. För resten är det meningen att bygga på hvalf, och detta af en speciel anledning. Som du lätt kan förstå, är det af arkitektoniska och andra skäl alldeles omöjligt att i framtiden vid behof utvidga den nya riksbanken, men Mittander har förklarat, att snart skall det inte finnas någon annan bank på svensk jord eller i svenskt vatten än riksbanken, och således måste man i tid bereda den filialutrymme. Därför ska hvalfven under det nya huset byggas så, att de när som helst kunna inrättas äfven till bankhvalf. En särskild fördel härvid blir den, att tjänstemännen bekvämt kunna fukta fingrarna, när de skola räkna sedlar.»

Det blef tyst ett ögonblick. Svergeson tyckte, att det just var den andre, som blifvit nervös, och att denne talade så besynnerligt. Därefter yttrade han:

»Hör, bror Hufvudstadius, du har talat så mycket om något som du kallar skönhetslinie. Först var det bara en, men så blef det en till, och här ser jag nu en hel hop. Du måtte väl aldrig lagt något sattyg i pluntan?» Han satt och tittade uppåt luften.

»Nej, käre bror, det där är inte skönhetslinier, det är telefontrådar. Se, saken är den, att ett justitieråd en gång bevisade, att luften inte är Stockholms stads egendom och inte heller den enskildes, utan det allmännas, det vill säga allmänna telefonbolagets, och därför göra de här trådarna, som salig Dumbom sa' om själen: de sitta, där de sitta.»

Nå men hvad menade man då egentligen med skönhetslinie, och hade det aldrig funnits några andra än de Slettervallska skönhetslinierna?

»Det skall du strax få besked om.»

Hufvudstadius ringde på uppassaren och bad denne att ur läsrummet, stora ekskåpet till höger, hemta Dagens Nyheter för år 1894. Sedan han fått årgången, bläddrade han en stund däri och började så relatera riksdagshusfrågans behandling på det årets riksdag.

En af hufvudstadens riksdagsmän hade såsom sin motion framfört en masspetition från 30,000 innevånare på Kungsholmen, kvinnor och barn inberäknade, ty »barnen hörer framtiden till», förklarade petitionärerna. De styrkte sig alla ha hemortsrätt i Stockholm och rätt att slå makadam, så mycket de ville. Nu ville de också utom den redan bestämda skönhetslinien äfven ha en ny skönhetslinie, dragen från Kungsholms kyrkoplan till Bredablick på Skansen. Söder om denna linie borde ingenting få byggas, som skymde det gamla ståtliga slottet för deras undersåttliga blickar; de visste, att hela Stockholm stode såsom en man bakom dem i deras ödmjuka yrkande, att riksdagen måtte bevilja denna nya skönhetslinie. Och de trodde sig med visshet kunna för sin mening skaffa minoritet bland förnufts- och smak-akademiens ledamöter, därest riksdagen behagade höra dessa.

»Det hade väl varit bättre att ha majoritet», inföll Svergeson.

»Visst inte», svarade Hufvudstadius. Det stod ordagrant i grundlagen den tiden, att i alla riksbyggnadsfrågor skulle k. m:t och riksdagen rätta sig efter hvad minoriteten af vederbörande komité eller rådgifvande församling yttrade, och grundlagen måste tillämpas efter sin ordalydelse, som du vet.»

Svergeson bekände, att han icke vore mycket hemmastadd i statsrättsliga teorier, och bad Hufvudstadius fortsätta.

Jo, redan remissdebatten hade i Första kammaren varit i ovanligt hög grad storslagen. Så hade en af hufvudtalarna, den konservative läroverksadjunkten, titulärprofessor Walin från Sala, såsom ledamot af riksdagens konstitutionsutskott förklarad, att hela byggnadsfrågan vore af ringa betydelse i praktiskt, estetiskt och finansiellt hänseende, men desto mera betydelsefull ur teoretisk och konstitutionel synpunkt. Den nu föreslagna ändringen vore hvarken nyttig eller nödig. Man finge aldrig rubba ett en gång fattadt beslut. En grundlag, som tillåte sådant, skulle vara en utskottskonstitution. Yrkade motionens afgörande af besatta bank- och tullutskottet, där den enligt hans tanke grundlagsenligt måste aflifvas utan rätt att gå igen.

Hr Torrenius hade instämt: Att riksdagen skulle sätta i fråga att själf bestämma öfver denna sin byggnadsangelägenhet vore ej att handla politiskt på kristlig grund. Riksdagen kunde nämligen då komma att besluta något som lände till dess egen fördel, och detta vore egoistiskt.

Hr Rosenbarr: Redan i antiken hade man med skönhetslinie menat något som åstadkom en ful situation, men kungsholmarnes skulle åstadkomma något vackert, alltså vore det icke någon skönhetslinie. Ett är att vara skön, ett annat att vara ful. Han visste godt med sig, att han af mången, icke minst af de medborgare, han hade äran att representera, hölles för en ful fisk att fjälla. I enlighet därmed ville han i sakens närvarande läge icke göra något bestämdt yrkande. Han hade emellertid velat yttra sig, emedan han alltid plägade uttala sin verkliga öfvertygelse.

Debatten hade afslutats af hr Mittander: »Det är mitt!», hade finnen sagt om Stockholm, men finnen vore rysk och snart grekisk-katolsk i hufvudet, och vi måste fram-

för allt vara fosterländska. Utan skydd, kombineradt in- och utländskt, kunde dock ingen lefva, och därför vore det bäst att Stockholm hädanefter lemnades i de fosterländske göteborgarnes våld, hvilka egde stor rikedom på engelska relationer och förnamn. Hvad emellertid anginge själfva bestämmandet af Helgeandsholmens skönhetslinier, borde detta rättvisligen, såsom ju nästan från början afsetts, vara en särskild förmån för de tyske profryttarne på Rydberg. En genomsnittskarl på Kungsholmen betalade blott en eller annan tia om året i bevillning och tilläggsbevillning, men en utländsk handelsresande erlade icke mindre än hundra kronor i månaden i bevillning för särskilda förmåner och rättigheter. För öfrigt vore visserligen kungsholmarne innevänare i Stockholm, men Stockholm vore ingalunda ett med Sverige. Bästa beviset härpå vore, att Stockholms enskilda bank icke var detsamma som Sveriges riksbank. Han ville begagna tillfället att aflägga sin tacksamhet till herr Rosenbarr. Han betraktade denne såsom sin Servus Tullus. . . . sin Tullus Hostilius, menade han. Herr Rosenbarr skulle nog veta att rädda Capitolium för Albanernas angrepp och förstöra Alba, ja han skulle nog för sina rådslag framtvinga gudomens medverkan, utan att till sist, såsom den romerske konungen, falla offer för Jupiters hämdeblixt.

I Andra kammaren hade . . .

»Ja, tack skall du ha, jag tror att jag fått nog af det där nu», afbröt Svergeson. »Det är i alla fall som det är».

»Ja, det är som det är», upprepade Hufvudstadius för sig själf. »Nu vet du emellertid hvad man förstår med skönhetslinie», tillade han högt. »Skönhetslinie öfver Hjärt-holmen blef fortfarande blott den Rydbergska.»

»Hjärtholmen?», upprepade Svergeson.

»Ja, så kallas numera Helgeandsholmen.»

»Var det kanske här som mördarne Hjert och Tector halshöggs?» frågade den resande skämtsamt.

Åh, menade Hufvudstadius, Svergeson kände nog fäderneslandets historia tillräckligt för att veta, att det bara var en olycklig kronprins som halshöggs här, för sin faders skull, och det så tidigt som i början af 1300-talet.

»En till», mumlade han, »har för visso aflifvats här, den sunda eftertanken. Han var också oskyldig.»

»Nej», tillade han högt, »holmen har sitt nya namn såsom stadens själfskrifna centralpunkt.»

»Men hjärtat är ju platsen för lif och rörelse», invände Svergeson. »Här ser så dödt och tomt ut.»

»Det är endast tillfälligtvis, bara åtta månader om året», svarade stockholmaren och sökte behålla en ogenerad min. »Då riksdagen är samlad, ta ganska många af våra så kallade farbröder vägen från Norrbro till riksdagshuset och tvärtom.»

Han kände, att han icke kunde säga detsamma om de personer, som tycktes kunna ha fördel af att snedda öfver holmen. De hade ju vid holmens norra och södra kanter inemot ett tjog trappsteg att passera mellan riksdagshusets plan och riksbankens, och de fingo springa tillräckligt i trappor inomhus för att hälst undvika sådana ute. För bankens kunder åter var det dessutom naturligtast att snedda från Skeppsbron till kanslihuset och likaså öfver Gustaf Adolfs torg till arfurstens palats och Strömgatan samt därefter gå den nya bankbron. Och vid vestlig blåst valde ju, det visste han, en hvar, för hvilken det ej var alltför stor krokväg till eller från Staden, hällre den nya bron eller Vasabron än Norrbro, å hvars egentliga bropartier vinden hårdt pressades fram mellan den höga riksdagskolas-

sen och de likaledes höga byggnaderna å ömse sidor. *Drag* förtjenade ju ingen på, undantagandes läkare och apotekare och — vissa manufakturhandlande med affärsförbindelse på Norrköping . . .

Svergeson, som fått fatt i adresskalendern och nu såg sina illusioner om holmens vestra del skingrade, så pass mycket som en plankarta kunde göra det, ville emellertid icke släppa det ömtåliga ämnet. Han lät sig icke afspisas med den framtids-tanke, Hufvudstadius, när han åter måste taga ordet, vågade framkasta, att, likasom riksdagsmännen år 1894 för beständigt fixerat sitt antal, så kunde man ock tänka sig, att de skulle sätta sig fast vid en beständig maktutöfning hela året om, växelvis begagnande mer eller mindre uthålliga bondpermissioner.

Karl Svergeson var tydligen en man med iakttagelseförmåga, och han anmärkte, att han redan dagen förut, då han besåg Upsala och dess universitetshus, lagt märke till något som han nu ville med bestämdhet uttala, nämligen att en naturlig instinkt håller folk på afstånd från en stor, öde byggnad, så att en försteningens trollkrets blir slagen omkring den. Så *måste* det vara i den lilla lärdomsstad under mellanterminerna, men så förhölle det sig nu till och med här på själfva Hjärtholmen i rikets hufvudstad, det såg han alltför väl. Hvilken skillnad, menade han, om åtminstone endast ett måttligt högt bankhus, *omgifvet* af gator och planteringar, lagts på holmen, på riksdagshusets plats! Då hade Hjärtholmen kunnat erbjuda en anslående tafra af normal, ständigt sjudande lifsyttning, på samma gång som dess vestra ända kunnat blifva en fridfull liten park med utsikt öfver en vattenspegel. Och hela holmen hade då kunnat under en stor del af året vara en högst inbjudande

promenadplats för resande från hela landet, medan stockholmarne ostördt bodde på sina sommarnöjen.

»Men nu ska vi göra ronden, om jag får föreslå», sade han slutligen.

»Hvilken rond?» frågade Hufvudstadius.

»Den ger sig själf. Vi ha ju framför oss en älf med en liten holme i midten samt möjlighet att ta sig öfver ofvan och nedan. Den ena stranden skall naturligtvis ses från den andra och holmen från alla håll.»

»Det fins också en annan rond», sade ciceronen, »den så kallade 'lilla promenaden' rundt kring riksbanken.»

»Tackar så mycket», svarade Svergeson, »jag var i går afton på cirkus i Upsala, och då såg jag en häst gå på barrière. Jag föreställer mig, att det skulle bli något dylikt. Nej, vi gå allt hellre stora ronden.»

Svergeson hängde på sig sin kikare och betalade kaffet, hvarefter de begäfvos sig af öfver torget, för att börja vid Strömgatan. Men knappt hade de å denna passerat förbi hälften af arffurstens gafvel, då den resande häpen utbrast: »Men hvart tar slottet vägen?»

»Åh, det leker bara litet kurragömma med oss», svarade Hufvudstadius. »Vi få se det strax, bara vi öfver Vasabron komma fram till Mynttorget. Det dröjer inte länge alls.»

Vid Vasabrons norra ända sågo de icke den minsta bit af slottet, icke ens flaggstängen. Det var dit som stockholmaren icke vågat föra främlingen på vägen från stationen.

Då de kommo midt på Vasabron, stannade Svergeson trots ciceronens bemödande att påskynda stegen. Han anmärkte, att han nu såg, gyttrigt lagrade intill hvarandra, bak- eller sidodelar af tre till sin ideela och arkitektoniska karaktär olika byggnader: en bank, ett parlament, ett slott!

Och så dessa nya hus, alldeles vid vattenkanten hela vägen där till höger! Det hela, liksom det afspeglande vattnet, öfvervägande grått! Men inte ett grönt strå, inte ett löf såge han . . . midt i sommaren!

»Det beror på en särskild omständighet», förklarade Hufvudstadius. »Grått var modefärgen i Sverge på 90-talet, och nu få vi behålla det så här, det hjälps inte. Härifrån såg man verkligen ännu år 1897 en smula grönt, tills det befanns nödvändigt att följa med sin tid. Där du nu ser det nya rådhuset, här närmast till höger, skjuta ut ett knäformigt parti såsom motstycke mot riksbankens behagliga* rundning och för att vinna nödigt utrymme, där stod det förr några små träd och buskar, som dolde någonting. Så att grönt hade vi verkligen där på stranden . . . fordom.»

»För resten är det inte alls meningen att man skall se åt det här hållet, när man går öfver Vasabron», tillade han, och så drog han sin nye vän öfver åt andra sidan och visade honom den stora dyrbara vattenkonsten, som gubben Tätman, då han skänkte Strömsborg till staden, hade låtit uppsätta i husets ställe midt på holmen och som med sina strålar och kaskader lyfte densamma utan att skymma.

»Den väldiga allegoriska gruppen, som utgör midtpartiet, föreställer den konungslige Norrström, famnande sin brud», upplyste Hufvudstadius.

Svergeson satte kikaren till ögonen. »Konstverket är felaktigt», sade han efter en stund. »Man har gjort hans högra arm för smal, och hennes hårkorg är alldeles onaturligt stor och upptornad för att tillhöra en så liten människa.»

* Det står *behagliga*, men skall väl vara *beklagliga*.

(Not af sättaren.)

De gingo vidare. Det där var Riddarholmen, upplyste Hufvudstadius, den var ännu så länge uteslutande upptagen af embetsverken, tills den nya Slettervall-Mittanderska skönhetslinien från Rydberg hunne realiseras.

»Jaså», sade främlingen och kastade en flyktig blick åt höger. »Det är väl kungl. maj:ts nådiga hofrätt, som bor i det här smakfulla huset med den milda färgtonen, det tycks vara det vackraste.»

»Nej, det är Norstedts & Söners tryckeri», svarade Hufvudstadius. »Men det är också det enda privathus på holmen», tillade han. »Det finns ju ingen regel utan undantag, och det försvarar sin plats här, ty det skrifna ordet har nog sin betydelse, som du vet, men det tryckta är en makt. Byggnaden är för öfrigt en skapelse af Isæus. Han dog för tidigt.»

Han berättade nu, att det en gång funnits folk, som velat förlägga riksdagshuset på hela norra delen af Riddarholmen och att nödig tomtmark i förstone kunnat samlas utan större kostnader. Senare hade det ställt sig dyrare, för den nya tryckeribyggnadens skull.

»Nå, den högröda kistan, som kommer därefter, hvad är det för något?» frågade Svergeson.

»Det är riksarkivet», svarade Hufvudstadius och hoppade tvärt öfver till Axel Oxenstjerna och riddarhuset samt tänkte just fortsätta med Riddarhustorget och Fersenska mordet, då Svergeson plötsligt utropade: »Nej men vi glömma ju den andra sidan!»

»Det är för sent nu», sade Hufvudstadius, »vi ha redan gått för långt.»

»Har jag gjort ett förhastadt steg, bör jag taga det tillbaka», svarade ängermanlänningen med den naturligaste uppsyn i världen och vände tillbaka ett stycke, följd af

Hufvudstadius. Denne anade, att nu skulle det obehagligaste ögonblicket komma.

»Jag tycker mig stå och se ned i öfversta delen af ett stuprör», yttrade Svergeson efter en stunds tystnad.

Hufvudstadius kände, att han måste säga något.

»Den här strömgrenen heter officiellt 'Riksbanksvattenpasset' yttrade han, »men som det namnet går litet trögt att uttala, säger man i dagligt tal 'Kanslirännan'».

Och så började han berätta, att här hade visserligen varit litet kinkigt och osymmetriskt till en början, men kungl. maj:t och Stockholms stad hade efter någon tid råddat situationen, då man byggde om kanslihuset, där längst bort, och rådhuset, i hvilket senare man, i öfverensstämmelse med den snillrike Scholanders plan från 1870-talet, hade inklädt det midt emellan liggande ransakningshäktet på begäran af riksbankstjenstemännen, å hvilka åsynen af grann- och cellskapet befunnits verka alltför nedstämmande. Genom uppförandet af bankhuset hade svenska staten råkat högst väsentligt försämma värdet å sin med kanslihuset byggda fastighet, i det man stängt fasaden åt strömsidan, den enda framträdande. Denna värdeförlust hade man velat ersätta genom tomtens utvidgning på strandgatans bekostnad, och snart hade staten och staden — den senare för rådhusets skull — blifvit två själar om en tanke. Man hade först ämnat utanför byggnaderna lemna en kant af samma antal fot, som riksdagen ansett vara tillräckligt vid riksdagshusets gaflar.

»Det var *sjutton!*» inföll Svergeson. »Fin idé, en riktig fin de siècle-idé!»

»Ja, men så hittade man på något ännu fiffigare», förklarade den andre. »Man byggde ut ända till vattenkanten, dock inte en tum längre. Man kunde sålunda

husera — detta var på 90-talet uttrycket för att bygga offentliga hus — utan all syn eller försyn i öfrigt, men vidtog den frikostiga anordningen, att yttersta sträckan af nedersta våningen gjordes till en inbjudande arkadgång, där stadens innevånare nu kunna med fördel, äfven under regnväder, promenera fram och åter, njutande af den leende utsikten öfver Hjärtholmen.»

»Genom denna utvidgning», fortsatte Hufvudstadius, sedan de åter lemnat bron, »har man äfven ansett sig vinna en annan beaktansvärd fördel. Här, ifrån brons norra landfäste, såg man förut en mycket smal springa luft mellan Hjärtholmsbyggnaderna och slottet, så att dettas nordöstra hörn aftecknade sig mot himmelen på ett obehagligt skarpt sätt. Sådana där springor göra ondt i ögonen, såsom du väl erfarit, om du någon gång haft för smala rullgardiner. Genom den sinnrika fulländningen af Riksbanksvattenpassets garnering har emellertid denna olägenhet aflägsnats, så att allt nu smälter tillsammans helt mjukt och angenämt, såsom du ser. Man slipper härifrån se slottet.»

Skulle de gå arkadgången? Eller kanske det vore bäst att göra en sväng genom det inre af Staden för att få en föreställning om denna?

Man valde det senare, och Hufvudstadius förde den resande gästen Stora Nygatan fram och så genom Yxsmedsgården upp till Vesterlånggatan.

»Får man numera bygga sådana här hvalf?», frågade Svergeson, då de befunno sig under hvalfvet vid grändmynningen.

»Nej, det har för längesedan förbjudits i byggnadsordningen.»

De gingo vidare uppför Käkbrinken, utmed Stortorget samt förbi Börshuset åt Storkyrkan till.

»Nu gå vi i Trångsund», yttrade Hufvudstadius.

»Hur bred kan den här trafikleden vara, där den är som smalast?» sporde den andre.

»Tjugufyra fot.»

Då de kommo ett stycke utför Storkyrkobrinken, pekade Hufvudstadius till höger.

»Den där återvändsgränden hette förut Helvetesgränden, nu kallas den Prestgatan.»

»Ja, det ligger nära till hands», förklarade Svergeson.

Nu vore de åter på Vesterlånggatan, fick denne vidare veta, i det de strax därefter svängde åt höger.

»Jaså, den är också en återvändsgränd, ser jag», anmärkte främlingen.

»Nej för all del, man kan fortsätta öfver Norrmalm ända till Haparanda.»

Då de kommit ut på Mynttorget, fram emot vattenståndet, sade den resande, att han kände sig något vill. Var det där Norrmalm?

Nej, det var Blasieholmen.

Det där då?

»Det är Kungsholmen. — Nej, ska vi se Norrmalm, få vi gå åt venster några steg... Stopp, nu är det bra. Titta nu genom hvalfvet mellan riksdagshuset och riksbanken! Drottninggatan är litet buktig, så att anblicken just inte är så särskildt anslående, på det här sättet begränsad, men Norrmalm är det i alla fall.»

»Hör, käre bror», inföll Svergeson, »du sade ju, att man enligt byggnadsordningen inte får slå hvalf öfver gata?»

»Visserligen», svarade Hufvudstadius, »men det fanns på 90-talet en särskild byggnadsordning för bank- och riksgäldstugor. Den tillät det och har befunnits så förträfflig i

detta afseende, att undantag numera eger rum äfven för privata hus i nya stadsdelar. Också förekomma hvalf öfver gator ganska mycket nu samt göras allt bredare.»

»Men hur får man in snö i dessa hvalf vid slädföre?» frågade norrlänningen.

Ett drag af skälmsk spefullhet spred sig öfver Hufvudstadii anlete.

»Ja, däri har undertecknad kanske litet förtjänst med», sade han. »Sporten har, som du kanske vet, gjort otroliga och dess bättre äfven förnuftiga framsteg här, äfven bland stadens husegare, och som man nu har befriat dem från tillfället och skyldigheten att köra bort snö från gatorna, ha de i stället för motionens skull frivilligt åtagit sig att själfva köra fram snö i hvalfven. 'Kör i kylan!' är numera deras lösen. Till hela denna företeelse är detta lilla hål den yttre orsaken.»

»Som sagdt», slutade han, »Norrmalm ser du onekligen, i fall du ställer dig rätt, och från samma punkt kan du ju också se hela slottet. Hvad kan du mer begära?»

Slottet, ja!! Där stod det ju!

»Nu ha vi det för nära inpå oss, men dock, hur skönt ter det sig ej från detta håll!» utbrast Svergeson. Han gick så långt ut han kunde och vände ryggen åt riksdags-huset.

De beslöto sig för att i förbifarten se slottets inre och anträdde vägen uppför vestra apparenjen.

»Hvad föreställer knoppen, som sticker opp där, bror Hufvudstadius?»

»Lejonhufvud», svarade denne. »Ja det är santt, jag måste berätta dig något ytterst märkvärdigt», tillade han. »Detta hufvud blickade vid midten af 90-talet med stort välbehag ned på byggnadsföretaget å Helgeandsholmen, men

numera grimaserar det och spejar åt Kungsträdgården efter Tessins vän och gynnare, Karl XII, man vet ej rätt hvarför.»

»Han skäms nog för nya generalplanen nu», tillade Hufvudstadius sakta för sig själf.

Under det de genomgingo de af kungliga familjen bebodda rummen i slottets mellersta våning, stannade de vid fönstret midt på norra fasaden. Svergeson riktade först ögat åt nordost.

»Härligt, härligt», utropade han förtjust och följde horisonten åt venster, tills utsikten med ens afklipptes af det höga riksdagshuset, hvilket dolde Klaratrakten och hela Kungsholmen för hans blick.

Han förstummades.

»Nej se!» yttrade han omsider, »äfven härifrån har man dragit en skönhetslinie, så där förbi riksdagshusets sydvestra hörn snedt öfver sydligaste delen af bankhusets tak. Man har lemnat landsfadern fri utsikt öfver en bit af Strömsborg och en bit af något annat där bakom.»

»Stockholms stads sim- och badinrättning», upplyste ciceronen.

Karl Svergeson tänkte sig nu, hur målerisk hela sträckan till horisonten förut måtte ha tett sig åt denna sida, och hvilka praktfulla solnedgångar man måtte ha fått se här.

»Åh, det är skamligt», utbrast han slutligen, »det är skamligt att svenska folket stält så här till för sina kommande konungar, desse som en gång, äfven de, skola besitta detta slott, men inte varit i tillfälle att bli tillfrågade om hvad som här skett och helt visst aldrig skulle ha gifvit sitt bifall. Här står majestätet alldeles för lågt i förhållande till riksdagshusets mäktiga, mer eller mindre deko-rerade partier. Räkenskapens dag...»

»Svergeson!» afbröt Hufvudstadius med värdighet, »Sverges konung är upphöjd öfver alla partier... så att honom behöfver man inte ta med i räkningen... Men hvad tycker du om Grand Hôtel och de andra husen där nere på Blasieholmen? Gatan, som vi se där, med det kungl. stallet på andra sidan Nybroviken i fonden, det är Stallgatan.»

»Stallgatan?» upprepade Svergeson förvånad. Han trodde, det stred mot svenska språkets rykt och riktighet att tala om stallgata i en stad, särskildt i en fin hufvudstad, lät han förstå.

»Nu talar du tanklöst, min bror», rättade honom Hufvudstadius. »Här i staden ha stallen spelat en mycket märklig rol, det antydde du ju själf, då du frågade efter stallbacillen. Men så svårt har det då aldrig varit som år 1888 och de närmast följande åren, då den lilles begär att göra sig viktig och den höges tillfälliga förblindelse voro stallbröder.»

Svergeson tyckte, att kamraten yttrade sig något dunkelt, sade han. Hufvudstadius såg på honom, att han skämdes förstå.

»Han är frimurare», tänkte Hufvudstadius och försökte göra tecknet, som han någonstädes läst beskrifning om. Nej, Svergeson märkte ingenting, han var nog bara en god patriot.

Från slottet begäfvos de sig med ångslup öfver till Nationalmuseum. Sedan de under stort intresse från den resandes sida genomströfvat de allmänna samlingarna, yttrade Hufvudstadius; »Nu skall bror få se något som nog kommer att alldeles särskildt fästa sig i ditt minne.» Och så berättade han, att en person, som angripits af mecenatsbacillen, men i motsats mot alla andra offer för sjukdomen

icke lidit af symtomet att röja sitt namn, gjort en högst betydande penningdonation till museet på det vilkor, att så mycket däraf, som behöfdes, skulle användas till inköp af alla enskilda förslag, skisser, vyer och modeller, som sett dagen med anledning af frågan om ny- eller tillbyggnader för riksdagens och riksbankens behof, samt att detta jämte hvad som officielt åstadkommits i den vägen skulle allt framgent hållas samladt i museet, anordnadt med största möjliga pietet.

De uppsökte nu denna samling. Men knappt hade Hufvudstadius återsett den ryktbara officiela gruppmodell, som varit utställd vintern 1894, förrän han helt och hållet förlorade fattningen. Den rena, ironilösa bitterheten tog med ens ut sin rätt, och i ljungande ord lättade han inför främlingen sitt hjärta, upprepande hvad tusenden och åter tusenden svenska män och kvinnor under halft annat årtionde och i synnerhet efter de båda riksbyggnadernas fullständiga uppmurning känt och uttalat.

Han berättade tillika, huru modellen, då den förevisades, varit uppställd lika lågt som nu; huru sålunda det första intryck man fått af slottets stora fyrkant, den stanniolpappersglänsande Norrström och den öfriga härligheten varit fogelperspektivets; huru detta, såsom det angenämaste, ofrivilligt behållits kvar i uppfattningen, ehuru den minsta eftertanke kunnat säga en, att endast luftseglaren Andréé och hans gelikar skulle kunna komma att se sakerna ur denna upphöjda synpunkt. Ett mindretal af åskådarne hade dock, stundom på uppmaning af den talföre förevisaren själf, hukat sig ned ett eller annat kort ögonblick för att i en obeqväm och för de kringstående löjeyäckande ställning vinna en aning om de verkliga perspektivförhållandena, i den mån en liten leksaksmodell kunde återgifva dem. Ett

par stolar hade också funnits där, afsedda för tänkande betraktare, men dessa damer med chic, dessa herrar med ytterrock på hade ej visat sig benägna att draga dem tillräckligt långt intill modellen och slå sig ned på dem.

Hufvudstadius omtalade vidare, att han själf omhändertagits af den förtjenstfulle unge arkitekt, som utarbetat de slutligen fastställda ritningarna, samt att därvid denne, hvilken vid ett annat tillfälle sagt, att enbart riksbank nog vore den riktigaste lösningen, sökt vederlägga hans uppfattning med det påståendet, att Stockholms slott vore alldeles för stort och imponerande för en stad på endast 250,000 innevånare och att man borde tänka på Berlin och kungliga slottet därstädes.

En ännu större förvildning, förenad med så kallade oegentligheter i faktiska uppgifter, hade vid samma tid herskat i den Mittanderska dagblads- och broschyrlitteraturen.

Tidningen Vårt Land hade såsom en vanställande bild stämplat en af Dagens Nyheter meddelad teckning öfver den blifvande utsikten från Mynttorget, under det att den nämnde talföre förevisaren på tillfrågan helt honnett förklarar, att den enligt hans omdöme vore riktig; och bladet hade såsom sin egen, till andras öfvertygande uttalade oförgripliga mening angifvit, att från *ingen* sida en ofördelaktig inverkan skulle åstadkommas på kungl. slottet.

Tidningen Nya Dagligt Allehanda, hvars hufvudredaktör varit en man af fin estetisk bildning och god uppfattning i öfrigt, hade strax efter det den på kungsholmarnes masspetition stödda riksdagsmotionen framkommit, förklarar denna innehålla en viktig motivering samt vidkommande ett samtidigt väckt förslag om en modell af riksbyggnaderna i naturlig storlek, uppsatt på ort och ställe, yttrat, att det lite egendomligt, men kanske ej skulle gifva så dåligt re-

sultat, om det kunde utföras. I samma nummer hade tidningen tillika »svängt» genom en ledare, som medgaf det berättigade i att skönhetshänsyn kunde få göra sig gällande med anspråk på upprifvande af 1888 års beslut, samt utmynnade i det yrkandet, att, vid en annan anordning af holmen än den tilltänkta, Stockholms kommun borde i någon mån ersätta statsverket för de omkostnader, som blefve nödvändiga. Maskineriet hade således gnisslat litet i detta fall, fastän det ingalunda led brist på Mittandersk tullsmörja, men missljudet hade snart afhjälpts och tidningen åter blifvit pålitlig, så att Mittander fått fadersglädjen att där se bitar af sina beryktade 'Siffror och Erinringar' gå igen.

»Ser du, bror Svergeson», slutade Hufvudstadius, »hemligheten med politiska tidningar är och snart sagdt måste vara den, att det i själfva verket inte är redaktörerna som redigera eller, såsom det numera heter, direktörerna som dirigera.»

»Ja men flertalet af protektionistiske riksdagsmän måtte väl inte år 1894 ha betraktat den stora byggnadsfrågan som tullfråga och gifvit efter för frestelsen att stå fast vid 1888 års beslut i ändamål att hålla meningsfränders prestige uppe?» invände Svergeson.

»Åhnej, visst inte de fleste, men alltför många, dock är det inte därför sagdt att det skedde medvetet. Man lät sig bedragas bland annat genom att icke fordra framläggande af verkliga och allsidiga beräkningar rörande alla föreslagna platser, utan i stället tro på de där tendentiösa siffrorna och erinringarna, ehuru dessas halt redan borde hafva märkts på den hätskhet, hvarmed de fördes fram.»

»Nå men om så pass många blefvo bedragna, så måste det väl ha funnits åtskilliga som bedrogo», anmärkte Svergeson.

»Vägen till att bedraga andra går ofta öfver själtbedrägeriets marker», svarade Hufvudstadius.

Under detta samtal hade de båda herrarne mer eller mindre mekaniskt tagit en öfverblick öfver samlingen. Längst hade Svergeson stannat framför Wickmans Skeppsholmsförslag i Vasastil, det mest originela. Man längtade nu ut.

Från Nationalmuseets trappa pekade Hufvudstadius på Skeppsholmen samt nämnde några ord om att en komité på 1880-talet verkligent tänkt sig denna såsom platsen.

»Var det också år 1894 något tal därom?» frågade Svergeson.

»Nej icke mycket. Man visste ju, att, om man ville, hade man redan en plats utan vidlyftheter.»

»Jag förstår, bror Hufvudstadius! Men hvarför byggde man då inte nya riksdagshuset på den gamla platsen å Riddarholmen?»

»Man tyckte väl det var simpelt att efterapa parlamentshuset i London, som har sin hufvudfasad utåt vattnet.»

»Du talade nyss om en modell i naturlig storlek, och jag vill också erinra mig, att jag läste något därom i tidningarna på den tiden, men det är ju nu så länge se'n, så att jag minns inte riktigt. Den kom ju inte till stånd?»

»Nej, hade den kommit till stånd, hade riksdagshuset på Hjärtholmen *icke* kommit till stånd, så skrymmande och skymmande skulle den ha visat sig.»

»Men hvad skyldede man då på?»

»På hvarjehanda. Många tyckte som kommers- och smakrådet Rankberg från Sydosttelge, att den, som nödvändigt vill ha ett arbete af marmor i sitt konstgalleri, måste afsky allt hvad gipsafgjutningar heter.»

»Nå men hela den stora bildade svenska allmänheten skulle väl ha något att säga i denna nationalfråga om de

båda rikshusens uppförande och Helgeandsholmens anordning?»

»Hela den stora bildade svenska allmänheten var då ännu djupt obildad i slika saker. Många, många hade nog känsla, men insigterna fattades, och därför kunde ej känslan uttalas med nödig klarhet och nödigt eftertryck, och alltför många saknade tyvärr hvarje förutsättning för att få hafva sitt ord med till gagns, det såg man tillräckligt under tiden för leksaksmodellens förevisning.»

»Men arkitekterna, dem borde man väl ha lyssnat till, och de voro väl eniga?»

»Jo, det voro de. När de satte sina omdömen i skrift, varierade de visserligen litet, på det ej den svenska arkitektstilen skulle synas enformig, men i sak voro de alla ense. De förklarade, att ändamålsenliga och vackra hus kunde de nog numera bygga, men 'staffaget' ville de inte bära något ansvar för. Strömmar och holmar och stränder och horisonter vore det ej deras sak att göra om. Herr Mittander finge därom hänvända sig till Vår Herre. Men då förklarade Mittander, att honom kände han blott par renommée och att, om de bara på bästa sätt gjorde husen, så fick det andra vara. Detta blef slutet på visan.»

De båda herrarne hade nu kommit midt framför Grand Hôtel. Hufvudstadius stannade, vänd mot strömmen.

»Se här», utropade han, »här ser du vår enda tröst. Från detta håll, men också endast från detta, tar det hela sig godt ut, slottet lider, härifrån sedt, intet men af det längre bort belägna riksdagshuset, och dettas kupol bildar ju en högst tilltalande silhuett. Men redan då man kommer fram inemot operaterrassen, ger visserligen detta intryck af jämnvikt vika för närheten af den höga, massiva Norrbro, som jag för min del alldeles inte vill ha bort, så länge den kan stå. Det är ju vår enda bro med karaktär.»

»Ni stockholmare tyckas, att döma af hvad du nu säger, så ifrigt klängt Er fast vid 'den enda trösten', att dess i själfva verket svikliga beskaffenhet inte står klart för era af vanans makt förvillade ögon», sade Svergeson. »Det är icke angenämt för den naturliga känslan att se hela nedre delen af riksdagshuset doldt af en bro, som, efter hvad äfven vanligt perspektiviskt ögonmått säger en, icke har något att göra med byggnaden, utan befinner sig på ett afstånd därifrån lika stort som Gustaf Adolfs torgs sträckning från norr till söder.»

»Och en sak till», tillade han. »Fastän jag aldrig gjort några resor, såsom du känner, vet jag dock, att Mälaren är en af Europas största sjöar, och att det är här som den numera kan sägas hafva sitt enda af naturen anvisade utlopp. Detta vet för resten hvarje barnunge. Men då vill man också se detta utlopp äfven estetiskt fritt. I detta hänseende verkar emellertid det stora riksdagshuset från detta håll som tappen i ett sprund och en sådan verkan måste ännu kraftigare uppstå åt Mälaresidan, detta ju mer ju längre bort man kommer. Motsatta stränder af en ström sammanbinder man med broar, men inte med husmassor. Hvad Gud har åtskilt skall människan icke på detta klumpiga sätt förena.»

Hufvudstadius erkände för sig själf, att han måste gifva Svergeson fullständigt rätt, och att denne nu, liksom under hela promenaden, endast varit en tolk för den sunda instinkten, men ej för någon hyperestetisk sjuklighet, såsom herr Torrenii Vårt Land nog på sin tid skulle ha kallat det. Han tyckte om karlen och beslöt att bjuda honom på middag.

Stockholmarne bli alltid i sitt esse, när deras samvete och kassa tillåta dem att bjuda på middag.

Skulle de inte ge sig af till Djurgården? De kunde

gå så här Kungsträdgårdsgatan uppför och så färdas med spårvagn till Djurgårdsbron, se Nordiska museet, Skansen o. s. v. samt sluta dagens ansträngningar med en liten middag på Hasselbacken, i all enkelhet förstås.

Jo, det gick Svergeson gärna in på.

Under vägen till Norrmalmstorg yttrade han: »Ja nu har jag under vår rond fått mitt lystmäte på stora byggnader, men du lofvade också, att jag skulle få se stora, lum-miga träd, ehuru visserligen enligt Slettervallska systemet inte på samma gång som byggnader. De vackraste träden finnas väl i Humlegården, kan jag tänka.»

Jo, menade ciceronen, det sloge nog in. Det finnes träd af alla möjliga slag i denna berömda folkpark, både stora och små: ålderstigna lindar, hela skogsdungar af barr-träd, saftiga mörka kastanjer, yppiga palmgrupper och så ... en större, riktigt kunglig boksamling.

»Ja, boken måste vara ett majestätiskt träd», inföll Svergeson, »jag har ännu aldrig sett någon bok.»

»Men kan du inte gå dit ensam ... i morgon?» frågade Hufvudstadius. »Vi ha mycket att se på Djurgården och spårvagn skall just gå nu, som du ser,» tillade han, i det de kommo fram till Norrmalmstorg.

Nå, det kunde Svergeson ju också göra, sade han, men han förestälde sig nästan, att man från det ställe, där de nu befunno sig, skulle kunna se åtminstone själfva den hufvudingång till Humlegården, som leder från stadens centrala del. Ja, kanske man till och med såge Linnés stod på afstånd mellan de väldiga bokalléerna?

»Där vid gatans ända har du entréen,» sade Hufvudstadius kort och pekade uppåt Biblioteksgatan.

Karl Svergeson såg ett stycke af en husvägg.

På Djurgården njöt främlingen i fulla drag, likaså hans vägvisare. Dit kunde man ej komma för ofta, sade denne.

Sedan man besett alla samlingarna, styrdes stegen till Hasselbacken, där Hufvudstadius naturligtvis genast stötte på bekanta. Man slog sig efter middagen tillsammans och hade en mycket angenäm afton. Pluntsystemet gjorde, att man drack litet, men godt.

Först långt in på natten återkom man till staden och stockholmarne aflemnade vid Rydberg resenären under varma tacksägelser från dennes sida.

Hufvudstadius följde en af de öfriga ett stycke på väg till hans bostad vid Kungsgatan och tog därefter vägen öfver Vasabron. Han bodde själf på Söder.

Anländ till brons södra ända, vek han ofrivilligt af åt höger och satte sig på bänken framför Riddarhuset, vid tilläggstrappan för ångsluparna.

Här hade han nu åter framför sig Norrström, denna af naturen så skönt danade, denna af kulturen så illa miss-handlade Norrström! Hur ofta hade han ej från just denna punkt betraktat dess växlande drag och studerat dess karaktär!

Den hade minsann icke alltid tett sig som nu. Han mindes, hur den i början af 1894 rest sig mot förtrycket, skummat och rasat och kräft människolif. Men då hade riksdagens myndige tyckt, att detta var högst besynnerligt gjordt af Norrström, och rådman Kaffestrupe, som erinrade sig, hur beskedlig Keflingeån alltid var, där nere i hans hembygd, hade sagt: »Hva' *brråkarr* han föhrr?» Om-sider hade strömmen återtagit sitt vanliga utseende — för den gången. Han hade förmodligen trott, att, eftersom man vore skyldig att lyda lagen, vore man ock förpliktad att tycka som lagstiftarne.

Nu låg han där med utseende af ett bredt lugn öfver en hemlighetsfull återstod af energi, och den ljusa sommar-nattens dagrar gäfvo honom denna violetta färgton, han så ofta plägade antaga i dylika tystnadens timmar.

Violet, den undertryckta suckens, det stilla vemodets färg, dens färg, som insett, att det ej hjälper att rasa, dens färg, som vet, att skadan är obotlig och sorgen evig.

Hufvudstadius tog af sin hatt och höll den i handen.

Var det för att svalka sin panna eller var det af denna obetvingliga vördnad, som framkallas af ett förbipasserande liktåg? Han visste det ej själf.

Men en lätt, nordvestlig morgonbris började svepa kring hans hufvud, och små korta, afmätta, vanmäktiga böljor klappade nästan ljudlöst mot stentrappan.

Nästan ljudlöst, ty han tyckte sig dock höra: »Hvi gjorden I så, hvi gjorden I så?»



Pris 25 öre.